

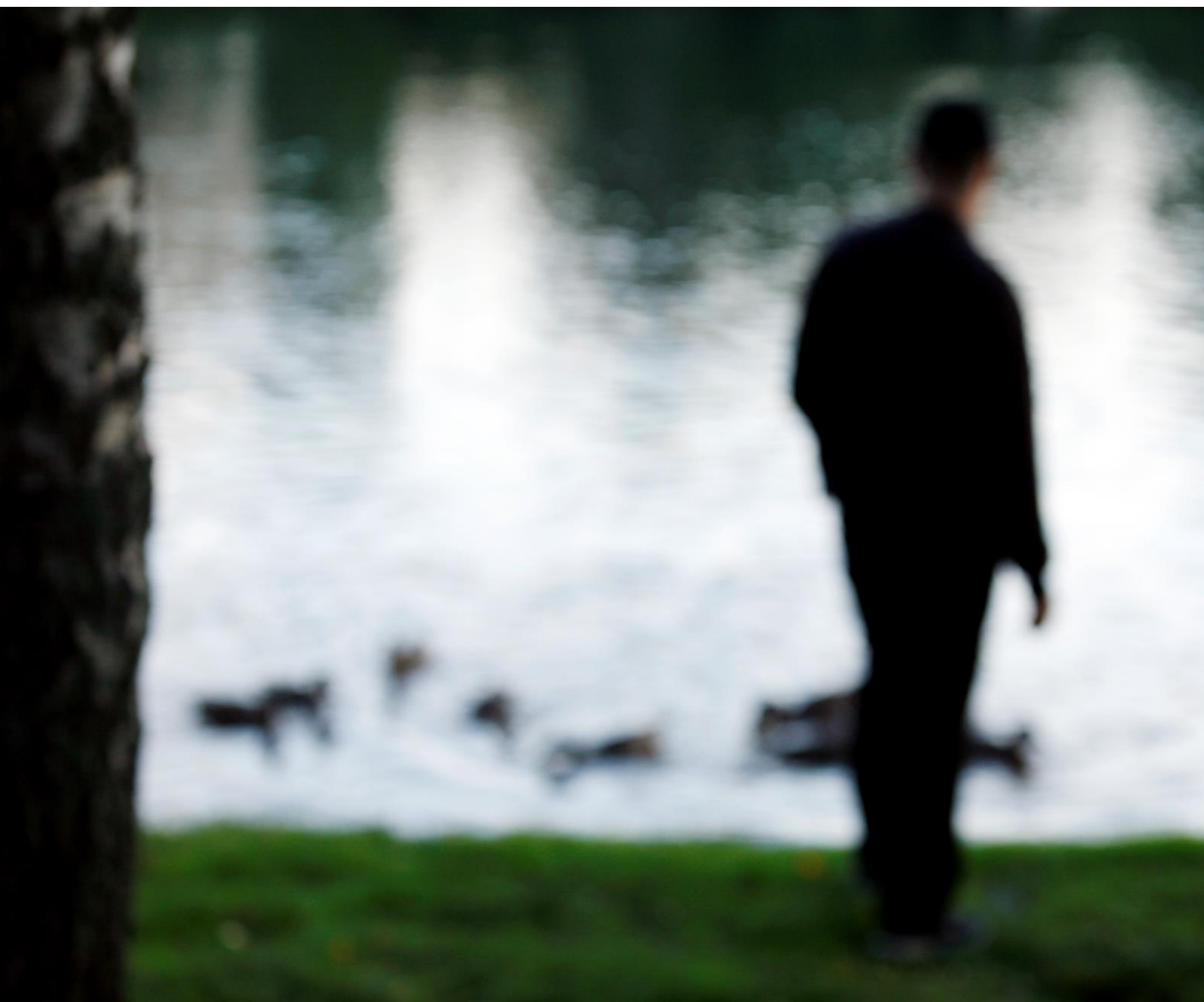

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Meddelande nr 2020:16

Narkotikakartläggning Jönköpings län

En undersökning av narkotikaanvändandet
bland barn, unga och unga vuxna

■ Narkotikakartläggning Jönköping län

En undersökning av narkotikaanvändandet
bland barn, unga och unga vuxna

Meddelande	nummer 2020:16
Referens	Elin Undevall och Izabell Sjöberg, Enheten för social hållbarhet, Samhällsavdelningen. juni, 2020
Kontaktperson	Elin Undevall och Izabell Sjöberg, Länsstyrelsen i Jönköpings län, 010-223 65 14
Webbplats	www.lansstyrelsen.se/jonkoping
Fotografier	Symbolbilder.se
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—20/16--SE
Tryckt på	Länsstyrelsen i Jönköpings län, 2020
Miljö och återvinning	Rapporten är tryckt på miljömärkt papper

Innehållsförteckning

Bakgrund	6
Syfte	6
Metod	6
Källornas tillförlitlighet	7
Resultat	9
Bruk av narkotika utifrån kön, ålder och preparat	9
Tillgänglighet till narkotika	12
Attityder till narkotika	12
Samverkan	13
Ytterligare erfarenheter från intervjuerna	14
Slutsats	15
Referenser	17

Bakgrund

Under 2000-talet har narkotikaanvändningen i Sverige varit mer omfattande än tidigare, något som såväl frågeundersökningar som olika statistiska indikatorer visar. Tillgängliga data pekar också på att narkotikatillgången ökat regionalt.¹ Under senaste året har tjänstepersoner från flertalet kommuner i Jönköpings län rapporterat en attitydförändring kring cannabis bland barn och ungdomar. Kommunernas öppenvård rapporterar dessutom fler kontakter med ungdomar med narkotikamissbruk. Det är idag svårt att få en samlad bild av narkotikasituationen bland barn, unga och unga vuxna i länet och befolkningsundersökningarna är bristfälliga, ofta på grund av små urval. Därmed finns ett behov av att på regional nivå sammanställa en nulägesbild vad gäller narkotikabruk bland barn och unga och unga vuxna (13 - 29 år).

Syfte

Denna rapport syftar till att undersöka narkotikaanvändandet, attityder och tillgänglighet till narkotika bland barn, unga och unga vuxna (13 - 29 år) i Jönköpings län för att därigenom få en bättre helhetsbild i länet. Syftet med rapporten är därtill att fungera som ett underlag för att aktörer som Länsstyrelsen, Polisen, Region Jönköpings län och kommunal utveckling samt länets kommuner ska kunna planera förebyggande arbete samt sätta in tidiga insatser mot narkotika.

Metod

Rapporten består av en kvantitativ och en kvalitativ del. Den kvantitativa delen har dels genomförts i form av ett examensarbete av två kriminologstudenter från Malmö Universitet. Examensarbetet består av data från den regionala enkäten Folkhälsoenkät ung 2017² samt data från polisens anmälningssystem. Syftet med examensarbetet var bland annat att undersöka om det finns köns- och ålderskillnader i bruket av narkotika.

Den kvalitativa delen består av gruppintervjuer med ett 60-tal tjänstepersoner från tre av länets kommuner och Polisen. De tre kommunerna valdes ut utifrån en variation i befolkningens mängd, övriga sociodemografiska faktorer har inte vägts in i denna rapport. Totalt har 14 gruppintervjuer med mellan två till sex personer genomförts och ytterligare fem intervjuer har genomförts enskilt via telefon eller fysiskt möte. Tjänstepersonerna finns på olika förvaltningar såsom Socialförvaltning, Barn- och utbildningsförvaltning, Kultur- och fritidsförvaltning eller motsvarande. Inom polisen har områdespoliser intervjuats. Samtliga som intervjuats arbetar med målgruppen barn, ungdomar och unga vuxna mellan 13 - 29 år. Följande intervjufrågor användes:

- Vilka preparat är det som används i störst utsträckning?
- Ålder och kön på de som brukar narkotika?
- Var används och/eller införskaffas narkotika?
- Vilka är attityderna till narkotika?
- Vilken samverkan finns i ditt arbete med narkotika internt och externt?

Länsstyrelsen och Polisen i Jönköpings län är ansvariga för genomförandet av kartläggningen.

¹ CAN rapport 180, Drogutvecklingen i Sverige 2019, Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning, 2019

² Folkhälsoenkät genomförs vart tredje år av Region Jönköpings län och besvaras av elever i årkurs 9 och år 2 på gymnasiet

Källornas tillförlitlighet

Kartläggning av narkotikabruk av ungdomar i Jönköpings län

Kartläggningen är baserad på självrapporterade data från enkäten *Folkhälsoenkät ung* som genomfördes av Region Jönköpings län år 2015 och 2017. Enkäten skickades ut som en totalundersökning till ungdomar i årskurs 9 och år 2 på gymnasiet i länets samtliga kommuner (Eksjö valde att inte delta 2017). Generaliserbarheten av resultaten påverkas av följande:

- Enkäten visar det självrapporterade bruket bland de mellan 15 - 18 år.
- Svarsfrekvensen kan påverka resultatet. Under 2015 svarade 77 procent på enkäten och år 2017 svarade 68 procent av eleverna i båda årskurserna. De som inte vid tillfället befinner sig i skolan räknas som bortfall.
- Resultaten består av självrapporterade data. Bruk av narkotika är brottsligt och därmed kan det också påverka sanningsenligheten i svaren och resultera i en underrapportering.

Anmällda narkotikabrott

Materialet består av ett urval av polisanmälningar från 2018. Underlaget för analysen som gjorts är baserat på 237 rapporterade ringa narkotikabrott (bruk samt innehav). I de två mindre kommunerna har samtliga anmällda ringa narkotikabrott under 2018 inkluderats i materialet. I den större kommunen har ett urval, ca en femtedel av de anmällda brotten, slumpmässigt valts ut med god fördelning över året.

- Materialet visar enbart de som är misstänkta för innehav och bruk i den utvalda åldersgruppen 13 - 29 år.
- Materialet är verifierat vad gäller typ av preparat. Preparat har analyserats och fastställts av NFC (Nationellt Forensiskt Center) med hjälp av urin/blodprov.
- Materialet visar polisens arbete och prioriteringar genom egeninitierat arbete, medborgarlöften och särskilda insatser.

Intervjuer

Materialet består av gruppintervjuer med ett 60 - tal yrkesverksamma inom tre av länets kommuner samt områdespoliser för motsvarande kommuner. Materialet visar därmed uppfattningar och erfarenheter bland de yrkesverksamma i kommun och polis vad gäller narkotikasituationen.

- Intervjuerna kan ses som ett komplement till statistiken
- De som har intervjuats arbetar operativt i den lokala kontexten har lokal anknytning och möter målgruppen direkt.
- Det finns en risk att subjektiva uppfattningar blir till "sanningar"

Utifrån det insamlade materialet är det svårt att dra slutsatser utifrån åldersgruppen 20 - 29 år då det bland annat saknas statistiska undersökningar och är svårt att urskilja specifikt vad som rör åldersgruppen utifrån intervjuerna.

Barn ska skyddas från narkotika

Barnkonventionen artikel 33

Resultat

Bruk av narkotika utifrån kön, ålder och preparat

Samtliga källor som har använts i rapporten pekar på att det preparat som brukas i störst omfattning av både tjejer och killar i Jönköpings län är cannabis (hasch och marijuana). Underlaget indikerar att killar använder narkotika i större utsträckning än tjejer. Vid analys av data från polisanmälningar framkommer att killar begår fler narkotikarelaterade brott både vad gäller innehav och bruk, i jämförelse med tjejer.³

Narkotikabruk bland skolelever i Jönköpings län

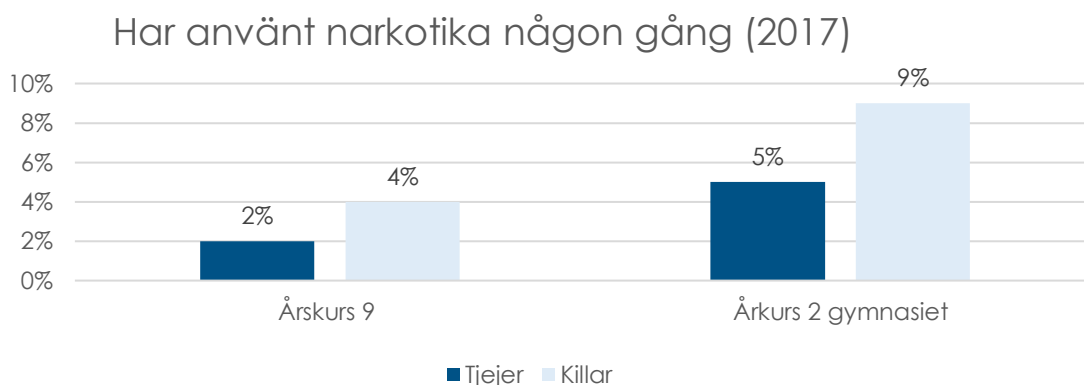

Diagram 1: Folkhälsoenkät ung 2017, Region Jönköpings län

I folkhälsoenkät ung 2017 anger 2 procent av tjejerna och 4 procent av killarna i årskurs 9 att de någon gång har använt narkotika. Motsvarande för gymnasiets år 2 är 5 procent bland tjejerna och 9 procent bland killarna. Dessa siffror ligger i nivå med föregående undersökning från 2015 och är relativt stabila över tid.⁴

³ Kartläggning av ungdomars narkotikakartläggning i Jönköpings län, M. Rasmusson, C. Martinsson. Malmöuniversitet 2019

⁴ Folkhälsoenkät ung 2017, Region Jönköpings län

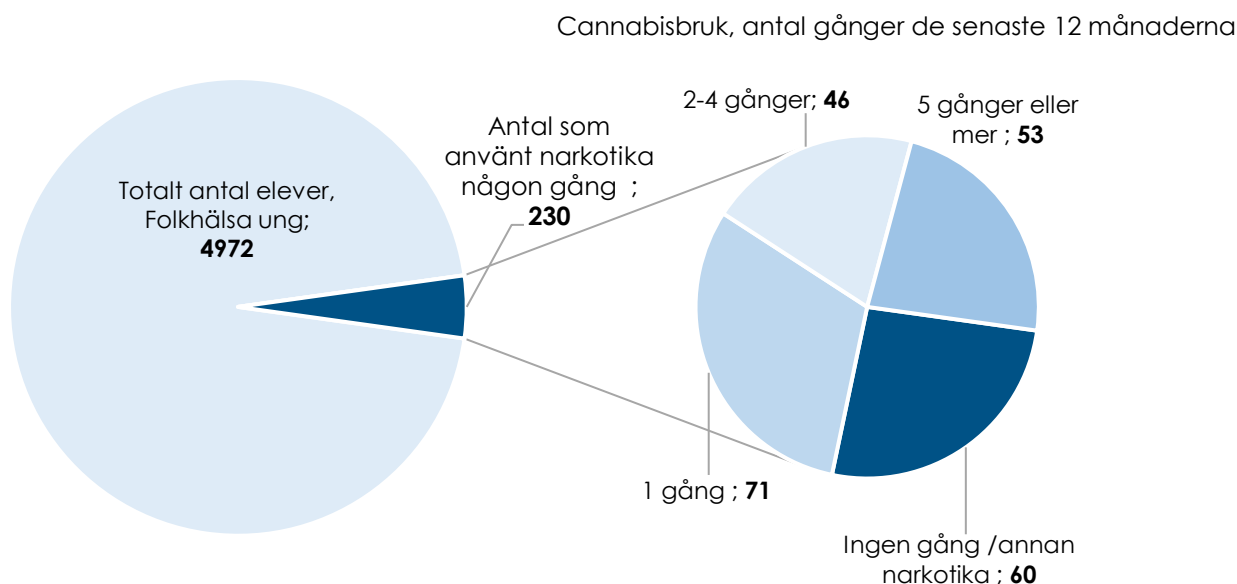

Diagram 2: Folkhälsoenkät ung 2017, Region Jönköpings län

I Folkhälsoenkät ung från 2017 var det totalt 230 individer som svarade att de använt narkotika någon gång. Av dessa 230 individer är det knappt en fjärdedel av eleverna i årskurs 9 och år 2 på gymnasiet som anger att de har använt cannabis (hasch/marijuana) 5 gånger eller mer senaste 12 månaderna. Annan narkotika används i liten utsträckning. Därmed är det en mindre andel som anger att de använt narkotika ett flertal gånger under de senaste 12 månaderna.

Enligt en analys av data från folkhälsoenkät ung 2015 och 2017 framkommer statistiskt säkerställda köns- och åldersskillnader i narkotikaanvändning bland ungdomarna i årskurs 9 och år 2 på gymnasiet i Jönköpings län. Fler killar i jämförelse med tjejer, anger att de har brukat narkotika. Elever i år 2 på gymnasiet brukar narkotika i större omfattning än elever i årskurs 9. Bland skolelever i Jönköpings län är cannabis (hasch/marijuana) vanligast oavsett ålder och kön, annan narkotika förekommer i liten omfattning.⁵

Anmällda narkotikabrott

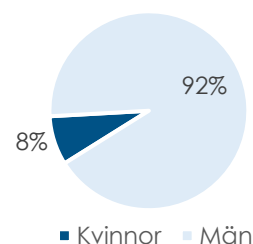
Analys av ett urval av polisanmälningar från 2018 avseende av polisens egeninitierade ärenden⁶ för innehav och bruk av narkotika i åldersgruppen 13 - 29 år visar att cannabis är det vanligaste preparatet. Cannabis förekommer i 51 procent av ärendena. I de två mindre kommunerna står cannabis för cirka 65 procent av den totala andelen av analyserade preparat/provtagningar. I den större kommunen är motsvarande siffra 43 procent. Detta kan tyda på att förekomsten av andra typer av narkotikaklassade preparat bortsett från cannabis är vanligare i den större kommunen. Amfetamin, tramadol och bensodiazepiner är de tre preparat som förekommer i störst utsträckning efter cannabis. Amfetamin förekommer i 16 procent, tramadol i 11 procent och benzodiazepiner i 9 procent av fallen. Övriga preparat såsom andra narkotikaklassade läkemedel, samt enstaka fall av GBH och ecstasy förekommer enbart i den större kommunen och står för 6 procent av fallen. Kokain och dopning står för en mindre del av fallen och motsvarar 4 procent vardera.

⁵ Kartläggning av ungdomars narkotikakartläggning i Jönköpings län, M. Rasmusson, C. Martinsson. Malmöuniversitet 2019.

⁶ Brott som har upptäckts av polisen själv genom samhällsnärvaro och uppsökande arbetssätt.

I 92 procent av de anmälda brotten avser misstankarna män. Således är kvinnor endast misstänkta i 8 procent av fallen.

I en av kommunerna är misstankarna avseende eget bruk avsevärt fler bland ungdomar under 21 år än bland de som är äldre. Ett möjligt skäl till detta kan vara Polisen fokuserat särskilt på ungdomar och narkotika som en del i det lokala medborgarlöftet.

Intervjuer

I majoriteten av intervjuerna är uppfattningen att cannabis är den narkotika som används i störst utsträckning bland barn och ungdomar. I två tredjedelar av intervjuerna nämns även att tabletter och narkotikaklassade läkemedel såsom tramadol och bensodiazepiner förekommer bland målgruppen. Bruk av tramadol är något som flera av de intervjuade upplever har ökat under de senaste fem åren (2014 - 2019). I två av intervjuerna nämns också att tramadol och cannabis används i kombination. I hälften av intervjuerna lyfts kokain fram främst i sammanhanget att det upplevs ha blivit vanligare den senaste femårsperioden samt blivit billigare och mer av en "vardagsdrog". Övriga droger som nämns i någon av kommunerna är amfetamin och ecstasy samt ADHD-medicin, dessa upplevs förekomma i liten utsträckning bland målgruppen. Spice förekommer i stort sett inte längre.

I en tredjedel av intervjuerna anger representanter från polis och kommun att de möter barn och ungdomar i 13 - 14 års åldern som börjat använda droger. I flera av intervjuerna där yrkesverksamma från högstadieskolor i länet deltagit är det dock få som direkt har stött på problem med narkotika men misstankar har funnits i enstaka fall. I några av intervjuerna är upplevelsen att de som börjar använda narkotika främst gör det i gymnasieåldern. Cannabis tycks vara det preparat som de yngre börjar med. Först i, eller efter, gymnasieåldern blir det vanligare att andra preparat används såsom kokain eller amfetamin. Vad gäller narkotikaklassade läkemedel är det svårt att dra någon slutsats om ålder utefter intervjuerna. I den större kommunen framkommer en bild av att äldre ungdomar förser yngre med narkotika. Det tycks vara så att äldre ungdomar hanterar narkotika och "styr handeln" under det att yngre personer (12 - 13 årsåldern) "springer ärenden".

I två tredjedelar av intervjuerna med tjänstepersoner inom kommun och polis är upplevelsen att det är vanligare att killar brukar narkotika jämfört med tjejer. Personal som möter ungdomar "på fältet" uppger att de oftare kommer i kontakt med påverkade killar än påverkade tjejer. Flera av de yrkesverksamma upplever dock att det är svårare att upptäcka tjejers bruk och tror därmed att det finns ett mörkertal av tjejer som använder narkotika. Medvetenhet om könsskillnader finns hos både polis och kommun. Narkotikabruk hos killar upplevs vara lättare att identifiera, huvudsakligen till följd av att de är mer utåtagerande gentemot exempelvis polisen. Tjejer beskrivs som diskreta samt att de ser efter varandra bättre än killarna. En tidigare kvalitativ studie av Mattias Gullberg om tjejer och cannabis visar att tjejerna upplever att deras missbruk uppmärksammas i mindre utsträckning av samhället och familjen och att hjälpen ofta kommer senare.⁷

⁷ Tjejer och Cannabis – eller en oväntat lång semester! Mattias Gullberg, Trestad2, 2015

Tillgänglighet till narkotika

Tillgänglighet till narkotika bland skolelever i Jönköpings län

Enligt folkhälsoenkät ung är andelen unga som svarar att de har använt narkotika betydligt färre än de som erbjudits att köpa eller att få narkotika. I den senaste undersökningen från 2017 anger 14 procent av tjejerna och 15 procent av killarna i årskurs 9 att de blivit erbjudna att köpa eller få narkotika. Motsvarande siffror i gymnasiets år 2 är 20 procent bland tjejerna och 29 procent bland killarna. Andelen unga som blivit erbjudna att köpa eller få narkotika har legat relativt stabilt sedan 2010/2011, en svag minskning ses dock i gymnasiets år 2.⁸

Intervjuer

I flera av intervjuerna framkommer en bild av att narkotika är lättillgängligt och införskaffas både via kontakter som på offentliga platser. Även internet och sociala medier nämns som viktiga arenor för narkotikaförsäljning. Resor inom och mellan kommuner förekommer också för att införskaffa narkotika.

Det framkommer att narkotika används av flera olika anledningar och i olika sammanhang. Användning av narkotika sker bland annat i festsammanhang. I en av kommunerna nämns att det verkar finnas en acceptans att bruka narkotika men även att välja bort narkotika på exempelvis hemmafester, man umgås ”över gränserna” där några använder narkotika och andra dricker alkohol.

I samtliga kommuner lyfts dessutom en koppling mellan narkotikabruk och psykisk ohälsa fram. I merparten av intervjuerna nämns att droger används som självmedicinering vid sömnproblem, prestationsångest/ökad prestation, stress, neuropsykiatrisk funktionsnedsättning eller för att dämpa oro och ångest.

Sambandet mellan psykisk ohälsa och användande av narkotika har undersökts närmare i en studie av CAN (Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning). Studien visar att narkotikaerfarenhet ökade i takt med förekomsten av rapporterade psykosomatiska besvär. De elever som uppgav fler psykosomatiska besvär angav i större utsträckning sig ha skolkat, inte trivts i skolan, varit missnöjd med sig själv, sin hälsa samt sin familjs ekonomiska situation. Det går inte att säga något om vilken riktning orsakssambanden går, det vill säga utröna om narkotikaanvändning leder till psykosomatiska besvär eller tvärtom.⁹

Attityder till narkotika

Inställning till narkotika bland skolelever i Jönköpings län

I den senaste mätningen av folkhälsoenkät ung 2017 tillfrågades eleverna om deras inställning till narkotika. I årskurs 9 anger 4 procent av tjejerna och 8 procent av killarna att de tycker det är okej att någon i samma årskurs röker marijuana, hasch eller spice. Motsvarande siffror i år 2 på gymnasiet är 5 procent av tjejerna och 17 procent av killarna.

⁸ Folkhälsoenkät 2017, Region Jönköpings län

⁹ När huvudet bultar och magen värker. Siri Thor och Ulf Guttormsson, CAN (Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning) 2018

¹⁰ Generellt anser killar att det är okej i större utsträckning jämfört med tjejer. Det är vanligare att killar i år 2 på gymnasiet tycker det är okej jämfört med killar i årskurs 9. Siffrorna ligger på liknande nivå som 2015.

Nationella undersökningar av riskuppfattningen avseende användande av cannabis bland skolelever har generellt minskat över tid i Sverige. Det vill säga att en mindre andel elever idag anser att det är stor risk att använda cannabis sporadiskt/regelbundet jämfört med tidigare. Detta är inget som i dagsläget har avspeglats i konsumtionsnivåerna¹¹.

Intervjuer

I merparten av intervjuerna framkommer att barn och ungdomar generellt sett pratar mer positivt om cannabis än tidigare vilket kan tolkas som att det finns ett mer öppet förhållningsätt till drogen. Det råder dock delade meningar i intervjuerna om det har skett en generell attitydförändring eller om bara vissa grupper är mer liberala än andra. Argument som används är att cannabis är ofarligt, växtbaserat, och att alkohol är farligare. I några av intervjuerna framkommer det att en del av ungdomarna inte anser att cannabis är narkotika och skiljer på detta *"du är inte knarkare om du använder cannabis"*, vissa nämner att detta också gäller tabletter såsom tramadol. Ungdomarna uppfattas vara mer självupptagna *"Knarka om du vill jag bryr mig inte"*.

I flera intervjuer finns uppfattningen att ungdomar exponeras för en romantiserande bild av cannabis genom filmer, serier, musik samt klädesplagg med tryck av cannabisplantan. Uppfattningen är också att det finns positivt laddad information om cannabis och andra droger på ungdomsforum på internet, vilket gör det lätt att skaffa argument för narkotikabruk. Vuxna upplever att det är svårt att bemöta ungdomarnas argument och ta en diskussion om dessa.

De intervjuade upplever att det inom vissa områden och grupper i den större kommunen finns en bild av att det ger status att använda droger. Samtidigt verkar det finnas en tystnadskultur – det är inte okej att lägga sig i andras bruk av narkotika eller "gola" det vill säga ange någon.

Samverkan

Samverkan inom kommunerna

I intervjuerna framkommer en generell uppfattning om att samverkan är bra mellan förvaltningarna i de olika kommunerna. Det finns olika typer av forum för samverkan både av operativ och strategisk karaktär. Syftet med grupperna är bland annat att skapa en gemensam lägesbild och dela information. Det är dock inte alltid tydligt varför vissa samverkansgrupper finns, vad som händer med informationen som delas och vem som bör vara sammankallande. Ofta behandlas enbart gruppnivå och det saknas samverkan mellan förvaltningarna på individnivå.

Sekretess samt den höga arbetsbelastningen för socialtjänsten lyfts fram som en svårighet för samverkan. I några av intervjuerna finns uppfattningen att socialtjänsten i vissa fall

¹⁰ Folkhälsoenkät ung 2017, Region Jönköpings län

¹¹ ESPAD i Sverige, Europaperspektiv på skolungdomars drogvanor 1995–2015, CAN Rapport 159, Ulf Guttormsson & Håkan Leifman

tolererar normbrytande beteende och missbruk i större utsträckning jämfört med tidigare, och att detta märks genom hur insatser utifrån lagen om vård av unga (LVU) används. I flera intervjuer framkommer att det är enklare att genomföra insatser när ungdomen är under 18 år, bland annat eftersom det finns stöd i lag för vissa åtgärder och att det i de allra flesta fallen är möjligt att involvera föräldrarna. Yrkesverksamma i kommunerna upplever att det finns en god kontakt och samverkan mellan skola och socialtjänst. Det finns rutiner för orosanmälningar men det är önskvärt med mer återkoppling tillbaka från socialtjänsten till skola. Fritidssektorn ser positivt på samverkan med fältsekreterare och skulle gärna se mer samverkan även under kvällstid på exempelvis fritidsgårdar.

I en av intervjuerna lyfts behovet att utveckla samverkan redan tidigt då en ungdom har kommit i behandling. Det handlar om att på ett bättre sätt ge ungdomen meningsfull sysselsättning under och efter behandling för att denne inte ska riskera att falla tillbaka i missbruk.

Samverkan Polis och kommun

Av intervjuerna framkommer en bild av att samverkan mellan polis och kommun generellt sett fungerar bra. Polisen deltar i ett flertal samverkansgrupper tillsammans med kommunerna där information och lägesbilder delas. I två av kommunerna uttrycker de yrkesverksamma en efterfrågan på samverkan kring strategisk planering inför särskilda event eller händelser så som vid exempelvis högriskshelger. I några av intervjuerna framkommer också att det som tidigare kallades polisens gatulangningsgrupp saknas. I ett par kommuner lyfts också en önskan efter mer närvaro från polisen, samtidigt som det finns en förståelse för att resurserna inte alltid räcker till. Polisen önskar i vissa fall snabbare beslut och insatser från kommunerna samt upplever att sekretessen försvårar samverkan. Även några inom Polisen upplever att det är svårare att genomföra insatser när ungdomen fyllt 18 år och att det skulle behövas mer tydlighet mellan polis och socialtjänst.

Samverkan mellan kommun och region

En utmaning som lyfts fram i intervjuerna är när det finns en samsjuklighet, det vill säga både narkotikabruk och psykisk ohälsa, särskilt bland de som är i 17 - 18 års åldern. Det finns en stor risk att ungdomar som befinner sig i riskzonen för narkotikabruk hamnar mellan stolarna både internt i kommunen men också i samverkan med regionens barn- och ungdomspsykiatri och Vuxenpsykiatri. Det framkommer också i två av kommunerna att de anser att de gör sådant som egentligen ligger i Regionens uppdrag, exempelvis behandling med kognitiv beteendeterapi (KBT) och basutredningar i skolan. Yrkesverksamma i kommunen upplever också att de behöver göra detta då kommunen i slutänden har det yttersta ansvaret för medborgarna.

Ytterligare erfarenheter från intervjuerna

I flera intervjuer lyfts föräldrarollen upp som viktig men också att det finns en vuxennärvaro i samhället. Några av intervjuade upplever att vissa föräldrar inte är insatta i sina barns vanor samt har en bild av cannabis som mindre farligt än exempelvis alkohol.

En bild av minskade resurser på tidigt förebyggande arbete växer fram i några av intervjuerna, där besparingar som görs i de olika förvaltningarna slår hårt mot barn och ungdomar som behöver det mest. Dessutom nämns en avsaknad av politisk prioritet av långsiktiga perspektivet i förebyggande arbetet.

Slutsats

Utgångspunkten för den här rapporten har varit att undersöka narkotikaanvändandet, attityder och tillgänglighet till narkotika bland barn, unga och unga vuxna (13 - 29 år) i Jönköpings län för att därigenom få en bättre helhetsbild i länet.

Av statistiken går det inte att urskilja någon förändring av narkotikabruket över tid bland länets skolelever. Den samlade bilden visar att cannabis är den narkotika som förekommer i störst utsträckning i åldersgruppen 13 - 29 år. Bland skolelever är det en liten mängd av andra droger än cannabis som används. Bruk av narkotika är vanligare i åk 2 på gymnasiet jämfört med årskurs 9. Utifrån vårt material går det inte att dra några ytterligare slutsatser om narkotikabruket inom åldersgruppen 20 - 29. Utan andra typer av data skulle behöva inhämtas.

Av uppgifterna i rapporten framkommer att killar använder narkotika i större utsträckning jämfört med tjejer. Betydligt fler killar rapporteras för narkotikabrott jämfört med tjejer. Enligt de intervjuade kan det finnas ett mörkertal bland tjejer som använder narkotika men som inte upptäcks. Medvetenhet om detta finns bland de intervjuade i länet. Det är av vikt att tjejers bruk fortsätter att uppmärksammas i det förebyggande arbetet och arbetet med tidigt upptäckt.

I intervjuer med yrkesverksamma i kommun och områdespoliser i tre av länets kommuner framkommer uppfattningen om att narkotikasituationen har förändrats de senaste fem åren. Narkotika upplevs vara lättillgängligt. Bruk av narkotikaklassade läkemedel (ex. tramadol) och av kokain upplevs förekomma mer frekvent än tidigare. Detta är inget som syns lika tydligt i den övriga statistiken men något som ändå kan behöva uppmärksammas och följas upp på andra sätt framöver. Att begränsa tillgängligheten är en viktig del i det förebyggande arbetet och något som behöver fortsatt prioriteras. Statistiken visar att ungefär en fjärdedel av killarna och en femtedel av tjejerna i år 2 på gymnasiet har blivit erbjudna att köpa eller få narkotika.

I intervjuerna framkommer uppfattningar om ett mer öppet förhållningssätt till narkotika bland barn och unga och främst till cannabis. Statistiken visar att killar generellt har en mer öppen attityd än tjejer. De intervjuade uttrycker att vuxna har svårt att veta hur de ska agera och bemöta ungdomarnas argument. Därmed kan vuxna i barn och ungas närhet behöva stöd och verktyg för att kunna bemöta ungdomarna på ett bra sätt.

I intervjuerna är uppfattningen att narkotika används vid fester men även som självmedicinering vid exempelvis psykisk ohälsa och psykosomatiska besvär såsom ångest och sömnproblem. Detta kan påverkas av att flera av de vi intervjuat oftare träffar just dessa barn, unga och unga vuxna som har kombinerad psykisk ohälsa och använder narkotika. Tidigare studier visar dock att det finns ett samband och det kan därför vara viktigt att ha i beaktande i det förebyggande arbetet att det finns en koppling.

Samverkan i kommunerna och med polisen upplevs överlag vara bra men kan behöva förstärkas. Det finns en rad olika samverkansgrupper både av mer operativ och strategisk karaktär. För att dessa grupper ska vara relevanta kan det vara av värde att utvärdera grupperna, av vilken anledning de finns och vad grupperna har för syfte. Det är centralt att

olika aktörer arbetar utifrån en aktuell lägesbild. Intervjuerna visar att det finns utvecklingsmöjligheter vad gäller samverkan och samordning mellan kommunerna och regionen särskilt vad gäller barn och unga med samsjuklighet, det vill säga både psykisk ohälsa och missbruk.

Något som kan vara viktigt att komma ihåg är att majoriteten av ungdomarna i Jönköpings län inte använder droger och majoriteten inte är positiv till att en kompis använder exempelvis cannabis (hasch/marijuana). Skolelever i Jönköpings län har också över tid haft lägre nivåer av bruk av alkohol, narkotika, dopning och tobak i jämfört med övriga län i Sverige i en jämförelse av Skolelevers drogvanor.¹² Ur ett internationellt perspektiv har Sverige låga konsumtionsnivåer av narkotika jämfört med andra länder i Europa¹³. Trots detta är det av vikt att det förebyggande arbetet prioriteras. Forskning visar att desto längre det är möjligt att skjuta upp debuten av alkohol, narkotika, dopning och tobak desto mindre är risken för att utveckla problematiskt bruk.¹⁴ Förebyggande arbete och tidiga insatser mot narkotika är alltså centrala. Det kan också finnas stora vinster med tvärssektoriell samordning då forskningen visar att risk- och skyddsfaktorer i stort sett är samma för alkohol-, tobak- och narkotikabruk, kriminalitet och våld, bristande skolanpassning samt psykisk ohälsa.¹⁵

¹² Fokusrapport 02, Från Norrbotten till Skåne, Ulf Guttormsson, Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning, 2018

¹³ CAN rapport 180, Drogutvecklingen i Sverige 2019, Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning, 2019

¹⁴ Fokusrapport 05, Det går uppåt i åldrarna, Ulf Guttormsson och Martina Zetterqvist, Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning, 2019

¹⁵ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvalkor-levnadsvanor/alkohol-narkotika-dopning-tobak-och-spel-andts/narkotika-och-halsosfarliga-varor/forebyggande-arbete/risk-och-skyddsfaktorer/>

Referenser

Drogutvecklingen i Sverige 2019 – Rapport 180, Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning, 2019

Det går uppåt i åldrama - Fokusrapport 05, Ulf Guttormsson och Martina Zetterqvist, Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning, 2019

ESPAD i Sverige, Europaperspektiv på skolungdomars drogvanor 1995–2015, CAN Rapport 159, Ulf Guttormsson & Håkan Leifman

Folkhälsoenkät ung 2017, Region Jönköpings län,
<https://utveckling.rjl.se/globalassets/utveckling-i-jonkopings-lan/hur-gar-det/halsa/lansrapport---folkhalsoenkät-ung-2017-inkl-bilagor.pdf>

Folkhälsoenkät ung 2015, Region Jönköpings län,
<https://utveckling.rjl.se/globalassets/utveckling-i-jonkopings-lan/hur-gar-det/halsa/lansrapport-folkhalsoenkät-ung-2015-med-bilagor.pdf>

Folkhälsomyndigheten webbplats – 2020-06-10
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/alkohol-narkotika-dopning-tobak-och-spel-andts/narkotika-och-halsofarliga-varor/forebyggande-arbete/risk-och-skyddsfaktorer/>

Från Norrbotten till Skåne - Fokusrapport 02 - Ulf Guttormsson, Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning, 2018

Kartläggning av ungdomars narkotikakartläggning i Jönköpings län, M. Rasmusson, C. Martinsson. Malmöuniversitet 2019

När huvudet bultar och magen värker. Siri Thor och Ulf Guttormsson, Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning, 2018

Tjejer och Cannabis – eller en oväntat lång semester! rapport 2015:2, Mattias Gullberg, Trestad2, 2015